Opłacono gotówką.

Адрас Рэдакцыі і Адміністрацыі Вільня, Літоўская вул. № 25—1.

Рэдакцыя і Адміністрацыя адчынены у панядзелкі, серады і суботы ад г. 9 да 12 г.

═ШЛЯХ═

Тыднёвая, народная, палітычна-эканамічная і грамадзкая газэта.

ЦАНА АСОБ. НУМ. 15 ГР.

ПАДПІСНАЯ ПЛАТА:
на месяц — — 0.50 гр.
у паўгодкі — — 2.50 „
у год — — — 5.00 „

ЦАНА АБВЕСТАК паводле ўмовы. Для інстытуцыяў, грамадзкіх арганізацыяў і шукаючых працы значная зьніжка.

№ 2. Вільня, Пятніца, 18-га лістапада 1932 г. Год I.

Абліччa нямецкіх выбараў.

Падзеі ў Нямеччыне прыкоўваюць у сучасны мамэнт увагу ўсяго сьвету. Няма, хіба, таго чалавека, катыры-б не застанавіўся над пытаньнем: ч м-жа, нарэшце, скончыцца гэтае сталае бурленьне нямецкага катла? Хто прыдзе да ўлады пасьля ліквідацыі ўраду Папэна—Гітлер, камуністы ці хто іншы? І ў гэтым нічога дзіўнага, бо тое, што сяньня разыгрываецца на абшары нямецкай дзяржавы ня можа ня мець значэньня для ўкладу грамадзкіх адносінаў у іншых дзяржавах контынэнту і Амэрыкі.

Выбары ў нямецкі парлямант, якія адбыліся 6-га лістапада зьяўляюцца вонкавым, картачным выразам нямецкай запраўднасьці. Яны сталіся, як заўсёды, да пэўнай меры люстрам, адбіваючым існуючы стан рэчаў, выражаючым нячуванае завастрэньне ўсіх грамадзкіх адносінаў, якія што-раз часьцей пачынаюць прыймаць форму праўдзівай хатняй вайны паміж паасобным групамі насельніцтва. Надзвычайная вастрата і абыймо эканамічнага крызісу, узрост панад 5 мільёнаў арміі безпрацоўных, павялічэньне падатковага цяжару, агульнае абніжэньне заработнай платы, адмова прадпрыемцаў ад колектыўных дагавораў з работнікамі, узмацненьне палітычнага ўціску, выдаваньне новых і новых „нотфэрорднунгаў", *) так зьненавіджаных насельніцтвам і шпаркі рост на гэтым грунце радыкалізацыі аснаўных слаёў нямецкага народу—вось абставіны, у якіх адбываліся апошнія нямецкія выбары.

Працэс распластаваньня насельніцтва на два варожыя лягеры быў настолькі вачавідным і выразным, што некаторыя газэты амаль з дакладнасьцю акрэсьлілі, які будзе вынік выбараў. Ня трэба быць нават фаховым палітыкам, каб заўважыць характэрныя асаблівасьці нямецкіх выпадкаў. Найбольш цікавай рысай гэтых падзеяў зьяўляецца актывізацыя рабочай клясы і імкненьне яе да аб'яднаньня ў адзіны лягер у барацьбе супроць наступу яе праціўнікаў на жыцьцёвыя варункі. Работніцкія масы на горкім досьледзе зразумелі, што сканцэнтраваная атака мусіць спаткаць сконцэнтраваны адпор і ў такім толькі выпадку можа быць гутарка аб заваяваньні і ўтрыманьні належных варункаў быту. Яны адчулі інскынктыўна, што, паміма рознай партыйнай прыналежнасьці, трэба супольнымі высілкамі ісьці да супольных ідэалаў. Так, напрыклад, у "Kur. Wileński" з дня 5 лістапада чытаем: „Пакуль правадыры так манэўравалі часткай пролетарскай арміі ў „нізах" можна было інстынктыўна заўважыць імкненьне да адналітасьці. Вельмі характэрнымі ў гэтым сэнсе былі забастоўкі апошніх часоў. У зьвязку з дэкрэтам Папэна аб зьніжэньні заработнай платы па ўсім краі пранеслася хваля забастовак. А што зьяўляецца яшчэ больш дзіўным: ня гледзячы на мільёны безпрацоўных не знайшлося амаль ламіштрайкаў. Толькі паасобныя гітлероўцы зьявіліся ў характары штрайкбрэхэраў. Большасьць, аднак гітлероўцаў прылучылася да масавага забастовачнага руху, паўстаў адналіты работніцкі фронт ад камуністаў да гітлероўцаў і перамаглі работнікі, наўпракі ўсялякім правілам стратэгіі профсаюзаў".

У сваім натуральным імкненьні да адналітасьці ў барацьбе за супольныя інтарэсы масы рабочых на практыцы пераконваюцца хто запраўды ня толькі на словах, але на дзеле ідзе разам з імі. У гэтым сэнсе найбольш выразным паказьнікам зьявіўся прабег забастоўкі камунікацыйных рабочых у Бэрліне. Забастоўка гэтая сталася як бы вузлом, дзе з усей яскравасьцю выявілася тое, што фактычна адбываецца на тэрыторыі ўсяе Нямеччыны і, урэшце, ня толькі Нямеччыны. Як вядома сацыял-дэмократычныя профсаюзы на другі дзень забастоўкі заклікалі рабочых да працы на варунках, запрапанаваных дырэкцыяй і ўрадам Папэна. Мала таго, яны распачалі актыўную працу ў кірунку зламаньня штрайку. Гітлероўцы таксама фактычна прызналі рашэньне гэтае за абавязваючае і крычалі аб далейшым вядзеньні забастоўкі толькі таму, каб падмазацца пад настроі масы і тым спрытней перамагчы забастовачныя настроі і не страціць свае ўплывы. У штрайку гэтым, як піша „Nasz Przegląd" з дня 8. XI. „урад Папэна, супроць якога так энэргічна змагаліся сацыялісты, з прычыны яго „фашыстаўскага" абліччa, даў паліцыйную дапамогу гэтым-жа сацыялістам у барацьбе супроць камуністаў".

І таму нічога дзіўнага, што ўсе газэты прадбачылі далейшы ўпадак галасоў сацыял-дэмократыі, заламаньне росту і значнае скарачэньне ўплываў гітлероўцаў, а адначасова узмацненьне на іх кошт сілы камуністычнай партыі. Вынікі выбараў падцьвердзілі гэта поўнасьцю. Страта больш двух мільёнаў галасоў гітлероўцамі, скарачэньне на 700 тысяч галасоў сацыял-дамократаў і павялічэньне з 5.276.882 да блізка 6 мільёнаў галасоў камуністаў—вось аснаўная рыса апошніх нямецкіх выбараў.

„Nasz Przegląd" піша, што „здабычу гэтую (камуністаў) трэба трактаваць, як грозную адзнаку грамадзкай радыкалізацыі, каторая ня будзе мець ужо адваротнага працэсу, таму, што зьніклі ўсялякія выгляды на хуткае пэратварэньне гаспадарчай структуры Нямеччыны ў кірунку, спрыяючым ідэолёгіі ўмеркаванай лявіцы". (8. XI.).

Так ацэньвае вынікі выбараў мяшчанская публіцыстыка. Больш таго, усе амаль палітыкі сходзяцца на тым пункце, што ўклад сіл у парляманце ня зможа паважна заважыць на лёсе нямецкай дзяржавы. Рашаючым зьяўляецца тое, як пацякуць выпадкі па за парлямантам і хто ў гэтых выпадках станецца пераможцам. А выбары зьяўляюцца толькі паказьнікамі па за парлямантарных падзеяў. У кожным выпадку працэс які адбываецца ў нашага заходняга суседа ёсьць вэльмі тыповым і паважным для сучаснага мамэнту і беларускія народныя масы ня могуць ім не цікавіцца.

*) Дэкрэты Прэзыдента, выдаваныя без парляманту.

Падзеі ў Жэнэве.

Не пасьпеў яшчэ кончыцца штрайк у Бэрліне, як ізноў цэлы сьвет ускалыхнуўся пад уражаньнем нядаўных падзей у Жэнэве (сталіца Швайцарыі) „Kur. Wil". з дня 13 г. м. у перадавіцы апісывае іх так:

„9 г. м. вечарам адбываўся ў зачыненым памешканьні зачынены мітынг арганізацыі Народнай Вуніі, прадстаўляючай лібэральна-консэрватыўныя пагляды. Мітынг насіў характар антысоцыялістычнай дэманстрацыі і як такі выклікаў бурлівую рэакцыю з боку крайне левых элемэнтаў. Каля памешканьня, дзе адбываўся мітынг, пачалі зьбірацца што-раз большыя натоўпы сацыялістаў і камуністаў. Хутка натоўп быў так вялікі, што паліцэйскія пастэрункі не маглі апанаваць сытуацыі. З натаўпу кідаліся па адрасу паліцыі эпітэты, як „бандыты", „забойцы" і г. д. Натаўп націскаў што-раз мацней на будынак. Паліцыя парупілася таму паклікаць на помач недалёка стаячы аддзел пяхоты. Як толькі зьявілася войска, гарачка натаўпу пачала набіраць грозныя формы. У кірунку паліцыі і жаўняроў пасыпаліся з усіх бакоў камяньні, палкі і іншыя прадметы. Шмат жаўняроў і некалькі афіцэраў атрымалі раны.

Палажэньне станавілася ўсё больш крытычным. Разсьмелены слабой лічбавай сілай паліцыі і войска натаўп пачаў адбіраць ад жаўняроў аружжа, кідаць ставячым апор жмені попелу і перцу ў вочы, б'ючы разброеных і г. д. На помач зьбянтэжаным прыйшлі яшчэ два аддзелы войска. На рагох вуліц былі пастаўлены кулямёты і, калі патройны заклік да натоўпу і выстралы ў паветра не далі рэзультатаў, абслуга кулямётаў пачала абстрэліваць натоўп крыжавым агнём. Толькі тады натаўп у паніцы пачаў разбягацца. На вуліцы засталося дванаццаць трупаў і шэсьцдзесят пяць раненых. Сярод ахвяраў, як заўсёды бывае ў такіх выпадках, знайшліся асобы зусім нявінныя, якія толькі выпадкова ўзялі ўдзел у сутычцы.

Пасьля поўначы сытуацыя была апанавана. Трэба дадаць, што у тым больш-менш часе дайшло таксама да збройных сутычак паміж паліцыяй і натаўпам у Лёзанне".

Столькі газэта. Як падае ПАТ, пасьля гэтых выпадкаў, рабочыя арганізацыі абвесьцілі гэнэральны 24 гадзінны штрайк пратэсту. Штрайк пачаўся ў суботу 12 г. м., які аднак не абыймае трамваяў і публічных закладаў. Змабілізаваныя аддзелы войска пільнуюць над спакоем і публічнай бяспечнасьцю.

ЖЭНЭВА. 12. XI. 32. У суботу адбыліся тут дэманстрацыйныя хаўтуры камуніста Фюрэ, забітага падчас выпадкаў з серады. Паход у якім узялі ўдзел каля 2 тысяч асоб, прайшоў перад памешканьнем забітага. З прычыны прадбачаных непакояў былі пакліканыя аддзелы войска, ад якіх узялі прысягу. Камандант пляцу сказаў да войска прамову, у якой зварочваўся да патрыятычных пачуцьцяў. Прамова гэтая была перарываная рознымі крыкамі. Жаўнера, які крычаў: „Забойцы, забойцы!", арыштавалі. Група жаўняроў, 7 га батальёну, разьмешчаных у выставовым парку, прылучылася да масаў, сьпяваючы інтэрнацыянал.

Выпадкі выклікалі аграмаднае ўзварушэньне ў горадзе. Дэманстранты ўстрымалі трамвайны рух, нішчачы некалькі вагонаў.

Паводле апошніх вестак гэнэральны штрайк кончыўся ў нядзелю 13 г. м. рана. Пасьля гэтага ізнў былі сутычкі з паліцыяй.

Ангельская нота ў справе ваенных даўгоў.

Некалькі дзён таму назад ангельскі ўрад пераслаў ноту да ПАЗШ у справе ваенных даўгоў, у якой заяўляе, што ўстрымліваецца плаціць такія да часу новага ўрэгуляваньня гэтай справы.

50-годзьдзе Якуба Коласа.

У г. г. прыпадае пяцідзесяці-годзьдзе ня толькі Янкі Купалы, але і другога нашага народнага поэта—Якуба Коласа. Юбілей гэты ўжо адзначыла выходзячая ў Латвіі часопісь „Белар. Школа ў Латвіі", зьмяшчаючы на першай старонцы партрэт поэта і даючы кароткую яго біографію, у канцы якой аўтар гр. К. Езавітаў піша: „У сучасны мамэнт Якуб Колас — Міцкевіч знаходзіцца ў поўным росквіту сваіх сіл і творчасьці, а таму беларускае грамадзянства можа спадзявацца, што атрымае ад свайго поэты яшчэ многа твораў, якія адмалююць нам ня толькі Беларусь мінулага, але і сучасную Беларусь і, магчыма, Беларусь будучага.

Мы горача вітаемо нашага вялікага поэту і настаўніка з ягонымі 50 тымі ўгодкамі жыцьця і 30-тымі ўгодкамі ад пачатку пэдагагічнай працы. Хай прыгожая яго творчасьць разьвіваецца далей і ўзбагачае літэратуру і культуру працоўнага беларускага народу"!

Як ведама Якуб Колас знаходзіцца цяпер у Менску, сталіцы БССР, зьяўляецца сябрам Бел. Акадэміі Навук, яму нададзены тытул народнага поэта і забясьпечана дажывотную пэнсію.

Выбары У П. А. З. Ш.

8 г. м. адбыліся ў Паўночна-Амэрык. Злуч. Штатах выбары новага прэзыдэнта, парляманту і 1/3 часткі сэнату. Цяперашні прэзыдэнт Гувэр, які быў кандыдатам рэспубліканскай партыі, пацярпеў паражку. Пэрамог Рузвэльт, кандыдат дэмакратаў. Больш падрабязна глядзі ў арт. „На шырокім сьвеце" на 2 ст.

Жахлівая катастрофа.

У нядзелю 13 г. м. у Варшаве здарылася жахлівая катастрофа.

Заваліўся бровар Габэрбуша-Шыле, пярэдняя сьцяна якога падгніла і ня вытрымала вялікага напору зложанага там запасу ячменя. Рухнуўшы будынак упаў на малую драўляную хатку і засыпаў яе масамі цэглы і ячменя. У гэтай хатцы жыла 31 асоба, з якіх 18 асоб знайшло сьмерць пад заваліўшымся будынкам.

Новая вымена палітычных вязьняў.

„Kur. Wil." з 13 г. м. піша:

„Як нас інфармуюць, адпаведныя чыньнікі вядуць цяпер перагаворы з савецкім урадам у справе вымены другой партыі палітычных вязьняў. Перагаворы гэтыя знайходзяцца на добрай дарозе і, здаецца, яшчэ ў г. г. будзе падпісана адпаведная ўмова.

Вымененых было-б каля 70 вязьняў з абоіх бакоў".

Далей вядуцца перагаворы Польшчы з Літвой таксама аб вымене вязьняў. Іншыя газэты паведамляюць што адбудзецца вымена пал. вязьняў паміж СССР і Літвой.

Што і як пісаць у газэту.

У першым нумары „Шляху" мы заклікалі нашых чытачоў і прыхільнікаў пісаць да нас. Цяпер хочам больш падрабязна абгаварыць гэтую справу.

Перш чым прыступіць да таго, што і як трэба пісаць, выясьнім з якой мэтай заклікаем мы да супрацоўніцтва. Перш-на-перш хочам, каб „Шлях" адбіваў на сваіх шпальтах па магчымасьці як найбольш дакладна тое, што робіцца і што ёсьць у нас на Зах. Беларусі. Далей хочам, каб „Шлях" быў тым мейсцам, дзе-б абгаварываліся ўсе важнейшыя пытаньні датычачыя, як нас Беларусаў, так і нашых суседзяў.

Адгэтуль ясна ўжо, што пісаць. Першае — карэспандэнцыі. Ніводная сапраўды народная газэта не магла паскардзіцца, што яе чытачы не прысылаюць карэспандэнцыяў. Наадварот, заўсё-

ды такія газэты маюць клопат з тым, як зьмясьціць усе пісьмы. Таксама і беларускі селянін, як пазнае, што гэта сапраўды яго газэта, дык піша да яе і піша, бо мае аб чым пісаць. У гэтым зразуменьні трэба бачыць адзін з фактаў народнай сьведамасьці мас. Аб чым-жа да нас пісаць? Аб усім тым, што датычыць беларускага грамадзкага жыцьця той ваколіцы, дзе жыве карэспандэнт, г. зн. аб асьвеце беларусаў — сюды ўвойдзе школьнае пытаньне, пазашкольная асьвета, культурна-асьветныя арганізацыі, кніжкі, газэты, як іх чытаюць і г. д.; гаспадарчае жыцьцё: зямельнае пытаньне, заробкі сялян, падаткі, пазычкі, гмінныя рады і др.; палітычна-грамадзкае жыцьцё: пагляды сялян на палітычныя падзеі, дзейнасьць палітычных партыяў, арганізацыяў, пытаньне рэлігійнае, бытавое і г. д. Як бачым, трэба толькі глянуць кругом, дык паўстане вельмі шмат спраў, якімі трэба з намі дзяліцца, а мы падзелімся, друкуючы іх, з сотнямі іншых чытачоў.

Аднак мала яшчэ зрабіць „Шлях“ люстрам нашага жыцьця. У газэце будуць абгаварывацца пэўныя факты, будуць рабіцца тыя ці іншыя вывады. Рэдакцыя ня імкнецца ўскладаць гэты абавязак выключна на сябе. Хочам, каб наша газэта была газэтай народнай, г. зн. каб удзел у абгаварываньні ўсіх спраў, бралі найшырэйшыя слаі народу, як найбольш, так і найменш сьведамых. У гэтых адносінах і вёска і места маюць недахоп. Аб тым, што ў іх чутно, як жывецца і селянін і работнік пішуць шмат, але як направіць недамаганьні, як вырашыць тое ці іншае пытаньне—аб гэтым рэдка пішуць. Вось-жа ліквідуйце гэты недахоп, крытыкуйце нашы артыкулы, кажэце, як трэба пісаць ляпей. Гэты заклік, зразумела, скіровываецца, перадусім да найбольш сьвядомых беларусаў. г. зн. інтэлігэнцыі, кіраўнікоў і актыўных дзеячоў белар. арганізацыяў, студэнтаў і г. д.

Вось што пісаць. А як? Што да карэспандэнцыяў,—то бязумоўна толькі аб стаўшыхся фактах, ані прыбольшваць ані зьменшваць, так як было, або ёсьць. Падпісываць можна мянюшкай (псэўдонімам), але праўдзівае прозьвішча і адрэс трэба падаць для ведама рэдакцыі. Бяз гэтага карэспандэнцыі друкавацца ня будуць.

Што да артыкулаў, дык перадусім вымагаецца яснасьць і кораткасьць. Рэшта належыць да здольнасьцяў аўтара, якога прозьвішча і адрас рэдакцыя таксама павінна ведаць.

Хто захоча быць сталым карэспандэнтам, або супрацоўнікам „Шляху“ просім паведаміць нас лістоўна, або зьвярнуцца асабіста. Тады на гэту тэму можна будзе пагаварыць шырэй.

Рэдакцыя.

Па шырокім сьвеце.

Прэзыдэнцкія выбары ў ПАЗШ. — Урадавыя крызісы. — Падарожжы міністраў. — Заканчэньне штрайку ў Бэрліне. — Далёкі ўсход.

Нядаўна ў ПАЗШ (Паўночна-Амэрыканскія Злучаныя Штаты, папулярна званыя проста Амэрыкай) адбыліся выбары. Яны прыцягнулі да сябе ўвагу ўсяго сьвету. І нам, беларусам, трэба аб гэтым нешта ведаць.

ПАЗШ — гэта краіна маладога, але надзвычай буйна і шпарка разросшагася капіталізму. Краіна гэтая мае найбольшыя ў сьвеце запасы зялезнай руды, вугля, нафты. Зямля дае надзвычайныя ураджаі пшаніцы, бавоўны і іншых культур. Таму і ня дзіва, што там паўсталі гігантычныя гарады, узрасла найвялікшая у сьвеце прамысловасьць, буйная земляробская прадукцыя. У параўнаўча вельмі кароткім часе ПАЗШ займаюць першае мейсца па прадукцыі зялеза, сталі, вугля, нафты, самаходаў, пшаніцы, бавоўны і інш. Аднак, як ведама, гігантычны рост капіталізму, ня можа абыйсьціся без такога-ж росту супярэчнасьцяў у ім. Лад гэты ня толькі мог разьвіцца дзякуючы натуральным вялікім багацьцям краіны, але і таксама найбольшай эксплёатацыі, якая знайшла свой яскравы выраз у сыстэме Тайлёра, дзе кожны рух рабочага так аблічаны, што ён ня можа змарнавацца на дарма. На гэтай аснове разьвіліся вялікія грамадзкія супярэчнасьці, паўстаў рабочы рух. Аднак ён у ПАЗШ не набраў яшчэ сталага сыстэматычнага характару ўпорлівай штодзеннай барацьбы. Рух гэты, дзякуючы сваёй моладасьці, зьяўляецца яшчэ рухам стыхійным, нероўнамерным, падатным да анархістычных адхіленьняў. Рабочыя часта яшчэ не змагаюцца проці ладу як такога, але проці тых ці іншых яго бакоў, ня раз усё-ж даючы доказ свайго гэроізму і ахвярнасьці. Тым вось і тлумачыцца, што рабочы рух ня творыць яшчэ такога моцнага самастойнага фронту, як гэта мы бачым у Нямеччыне. Таму-ж у ПАЗШ дамінуючую політычную ролю гуляюць дзьве неработніцкія партыі, якія пакалейцы кіруюць дзяржавай. Аднак крызіс, які перажываюць ПАЗШ і аб якім мы пісалі ў прошлым нумары, шмат што зробіць у палітычным укладзе сіл.

Магутная фабрычная прамысловасьц, банкі, картэлі і трэсты*) сканцэнтраваліся пераважна ў паўночнай частцы ПАЗШ, дзе паўсталі мільённыя гарады, як Нью-Ерк, Чыкаго, Вашынгтон, Філядэльфія і др. На гэтай частцы галоўную ролю адыгрывае рэспубліканская партыя стаячая на грунце моцнага, сцэнтралізаванага кіраўніцтва Штатамі і праводзячая ў інтарэсах прамыслоўцаў высокія мытныя стаўкі. Буйнае-ж земляробства з прадукцыяй пераважна пшаніцы і бавоўны знайходзіцца на поўдні і ў сярэдзіне ПАЗШ. Тут дзейнічаюць дэмакраты, жадаючыя большай аўтаноміі паасобным Штатам, зьніжэньня мытных ставак г. зн. патаненьня прамысловых тавараў для земляробаў, палажэньне якіх найлепей ілюструе арганізаваны імі штрайк на прывоз прадуктаў у гарады, які трэба было крывава зьліквідаваць. Абедзьве партыі стаяць на грунце сучаснага ладу, з той толькі розьніцай, што рэспубліканцы хочуць пагадзіць інтарэсы прамыслоўцаў з інтарэсамі фэрмэраў на карысьць першых, а дэмакраты інтарэсы апошніх з інтарэсамі першых, але на карысьць апошніх. Вось перадусім паміж гэтымі двума партыямі і разыгралася выбарчая барацьба 8 г. м.

Як ведама, тады адбыліся выбары новага прэзыдэнта, новай рэпрэзэнтацыйнай палаты (парлямант) $^1/_3$ часткі сэнату**). Выбары прэзыдэнта ў ПАЗШ адбываюцца пры помачы ўсенароднага галасаваньня, але не безпасрэдна. Усе 48 Штатаў выбіраюць сьпярша т. зв. электараў (выбаршчыкаў) адпаведна ліку прадстаўнікоў, якіх яны (Штаты) маюць кожны паасобку ў парляманце і сэнаце. Электары ўжо з пасярод сябе выбіраюць на 4 гады прэзыдэнта. Лік электараў быў вызначаны каля 50 гадоў таму назад суадказна ліку насельніцтва. У цяперашнія часы ў параўнаньні да прошлых шмат зьмянілася ў ліку насяленьня кожнага Штату, аднак лік электараў застаўся той самы. Гэтым і тлумачыцца той факт, што можна дастаць большы лік галасоў безпасярэдніх выбаршчыкоў, але менш электараў, што ня раз ужо было.

Да выбараў у г. г. выступілі 3 кандыдаты: цяперашні прэзыдэнт Гувэр ад рэспубліканскай партыі, Рузвельт ад дэмакратаў і Тома ў сацыялістаў. Выбары і там, як і ўсюды, мелі даволі востры прабег. Як пр. Гувэр, так і Рузвельт ня лічыліся ў славах пры контрагітацыі. І так першы закідаў другому, што ён разпашырае ў Амэрыцы той чад, які выходзіць з савецкага катла і які ужо распашырыўся па ўсёй Эўропе. Відаць гэтага чаду ня так ужо баяцца ў ПАЗШ, калі Гувэр пацярпеў паражку. Якой „папулярнасьцю“ карыстаўся прэзыдэнт Гувэр сьведчыць факт падгатоўкі на яго замаху і што ён ня мог нідзе і шагу ступіць без аховы тысячы тайных агентаў, аб чым яўна пісала замежная прэса.

Адным з галаўнейшых аргумантаў у перадвыборчай агітацыі былі мытныя стаўкі: — Бяда вам, казаў прэз. Гувэр, калі бяз мытных перашкод у край прыйдуць танныя тавары. Усе фэрмэры, усе рабочыя і прамыслоўцы прападуць, палажэньне амэрыканскага рабочага зьнізіцца да роўні японскага або кітайскага! — Высокія стаўкі — адказвае Рузвельт — нічога не памаглі. Амэрыканскі замежны гандаль скорчыўся на 60%. Іншыя дзяржавы адказалі тым-жа спосабам.

Большасьць амэрыканскіх выбаршчыкаў не зор'ентаваліся, што і той і другі маюць рацыю: адно не памагло і другое не паможа. Яны таму і не галасавалі проці ладу, але проці Гувэра і за Рузвельта. Мусіць гэты апошні ўжо да пэўнай меры прызнае сваю безраднасьць, калі кажа толькі тое, што „зробіць усё, што ў яго сілах, каб направіць сучаснае палажэньне“. Але памылкай было-б думаць, што выбаршчыкі галасавалі толькі проці Гувэра. Яны галасавалі таксама і проці сучаснага палажэньня. Калі-ж Рузвельт яго не направіць, невядома ці тады будуць галасаваць другі раз на Гувэра..

І так прэзыдэнт Гувэр атрымаў значную паражку. За яго было аддана 10.705.000 галасоў, што дало толькі 59 электараў. Рузвельт атрымаў 14.627 000 і 472 электары. Гэтую параўнаўча невялікую розьніцу ў галасох і вялікую ў электарах можна вытлумачыць успомненай асаблівасьцю амэрык. выбарч. сыстэмы. Сацыялістычны кандыдат Тома атрымаў $1^1/_2$ мільёны галасоў. Такі прыблізна рэзультат і ў выбарах да парляманту і сэнату. Дэмакраты атрымалі абсалютную большасьць.

Такім чынам адбыўся маленькі пераварот. Аднак зьменаў у палітыцы ПАЗШ у хуткім часе

*) Арганізацыі прамыслоўцаў.

**) Паводле канстытуцыі ПАЗШ кожныя 2 гады $^1/_3$ частка сэнатараў мусіць быць перавыбрана.

К. Р.

50-годзьдзе народнага поэта—Янкі Купалы.

Янку Купала—песьняру нашага нацыянальна-адраджэнскага руху, творцу скарбаў беларускай народна-вызваленчай поэзіі споўнілася 50 год. Беларускія народныя масы ў ва ўсіх кутках свае бацькаўшчыны і сьвядомае беларускае грамадзянства, раскіданае па чужых землях, абходзяць гэты юбілей, выкарыстоўваючы яго для распаўсюджваньня і прысваеньня сабе тых ідэяў, якім служыў і служыць наш пясьняр. У Менску, паводле прэсы, адбылася ўрачыстая акадэмія пасьвечаная Купале, дзе поэта віталі прадстаўнікі ўсіх культурных, гаспадарчых і палітычных установаў і арганізацыяў і дзе юбіляр гаварыў аб сваёй дзеяльнасьці, аб сваіх папярэдніх „недахопах і хібах“ і аб тым, што ён і надалей застаецца верны свайму ідэалу—служэньню асноўным масам беларускага народу. У Дзьвінску шчырае беларускае грамадзянства нядаўна таксама наладзіла юбілейны Купалаўскі вечар, дзе была разгледжана творчасьць поэта.

Даваенныя творы Купалы—гэта голас мільёнаў беларускага народу, стогнучага пад сацыяльным і нацыянальным гнётам абшарніцка-царскай Расеі. У яго поэзіі, пачынаючы ад „Жалейкі“ і канчаючы на „Спадчыне“, як у люстры адбіты той жудасны стан, у якім знаходзіліся шырокія масы рабочых і сялян на беларускіх землях. Але песьні Купалы—гэта ня толькі люстра, ня толькі стогн, ня толькі адбітак—гэта адначасова заклік да выхаду з жудасу, магутны кліч да барацьбы за нацыянальна-адраджэнскія ідэалы. — „Годзе млеці ў паняверцы“, „На сход на ўсенародны, грозны, бурны сход ідзі аграблены, закованы народ“!—кліча Купала і гэты кліч рэхам разносіцца па ўсёй нашай зямлі. Паваенная творчасьць песьняра зьвязана сьцісла з высілкамі часткі нашага народу ў-ва Усходняй Беларусі пабудаваць сваё ўласнае жыцьцё уласнымі рукамі на новых грамадзкіх падставах. Поэт і надалей застаўся выказьнікам думак, настрояў, творчасьці і барацьбы масаў беларускага народу. Тытул народнага поэта, які мае ад 1926 году*)—гэта тытул яго сталага змаганьня, сталай працы з шырокімі пластамі нашага народу. Янка Купала зьяўляецца аднaчасна сябрам найвышэйшай культурнай установы ў БССР—Беларускай Акадэміі Навук.

У папярэдніх творах нашага песьняра можна, праўда, спаткаць часта ноткі пэўнай нацыянальнай абмяжаванасьці, ноткі па сваёй сутнасьці чужыя асноўным масам народу, якія, трэба сказаць, зьяўляюцца натуральным вынікам тых часоў і тых варункаў, у якіх жыў і тварыў Купала. Гэта нацыяналістычныя парывы, народжаныя сьвістам царскага бізуна над сьпінамі прыгнечанага беларускага народу. Сяньня аднак поэт зразумеў, што абмежаванасьць гэтая ня зродная шырокім слаём беларускага народу, што яна супярэчыць праўдзівай нацыянальна-адраджэнскай ідэі, не пагаджаецца з яго ўласнымі поглядамі. І Купала ня толькі зразумеў, але сказаў аб гэтым на ўвесь сьвет:

„Былі недахопы і хібы
На шляху да новай сялібы
Да новых расквечаных дзён,
І крыўды былі не малыя
Угоды, нягоды—у былыя.
Але ўсё мінула як сон.
Сягоньня іначай, іначай,
І сэрца ня ные,
І вочы ня плачуць,
І хочацца жыць і тварыць
Для новых расквечаных дзён“.

Некаторыя колы з пасярод беларускага грамадзянства, няспрыяючыя нашаму запраўднаму нацыянальна-адраджэнскаму руху хапаюцца за старыя агранічанасьці, чужыя па сваёй сутнасьці сяньня для Купалы і стараюцца прадставіць усю творчасьць поэта ў духу варожым для працоўных пластоў беларускага народу, што быццам уся творчасьць Купалы „грунтуецца на вялікіх агульна-людзкіх ідэалах, абвешчаных яшчэ Вялікай Францускай Рэвалюцыяй — ідэалах Волі, Роўнасьці і Брацтва ўсіх людзей**). Як вядома пад гэтымі шумнымі лёзунгамі быў збураны стары фэодальны лад і на яго мейсца прыйшоў лад новы, які пануе сяньня ў большасьці дзяржаў. Пад Воляй, Роўнасьцю і Брацтвам схаваўся шовінізм і нацыяналізм найбольш моцных дзяржаў, якія прызналі сябе Вольнымі, Роўнымі і Братамі ў панаваньні над слабшымі народамі, як Індыя, Кітай, Манджурыя і г. д. Колы гэтыя прыкладаюць усе высілкі, каб у сваіх „ацэнах“ творчасьці Купалы зацямніць народна-адраджэнскую старану яе, прадставіць яе ў сьвятле, адпавядаючым заможным пластом нашага грамадзтва і зрабіць Купалу песьняром тых слаёў беларускага народу, якіх рэпрэзэнтуюць гэтыя „крытыкі“. Больш таго, на 50-угодкі Купалы „Беларускі Звон“ і „Крыніца“ паднясьлі песьняру прэзэнт, кажучы, што поэт наш піша сяньня толькі пад страхам рэпрэсіў, пад прымусам „маскоўскіх камуністаў“.

50 гадовы юбілей Янкі Купалы для беларускіх народных масаў павінен стацца мамэнтам для зазнаямленьня з яго творчасьцю, з яго праўдзівымі ідэаламі. Гэта будзе найлепшай пашанай для нашага народнага поэта.

*) Тытул народнага поэта, забясьпечвае Янцы Купале дажывотную пэнсію.

**) А. Луцкевіч. „Янка Купала, як прарок адраджэньня“.

чакаць не прыходзіцца. Новы прэзыдэнт абыймае кіраўніцтва ўраду толькі ў марцы 1933 г., а новы парлямант зьбярэцца ў канцы таго-ж году.

Што-ж чакае Эўропа ад новага прэзыдэнта? Перадусім больш актыўнага ўдзелу ПАЗШ ува „ўлажваньні“ эўрапэйскіх спраў. Францускія мілітарысты з правага флянгу ўжо пацiраюць рукі, пішучы аб Рузвельту, як аб сваім старым ваенным таварышу і аб тым, што „ён калі быў віцэміністрам Ваенных спраў пры Вільсоне з асаблівым тэмпэрамэнтам адстаіваў прылучэньне Амэрыкі да вайны“... Таму агулам афіцыяльная француская апінія задаволена вынікам выбараў.

Калі гэтае задаволеньне ўзяць у сувязі з іншымі фактамі, дык трэба спадзявацца ў недалёкай будучыні хуткай рэалізацыі пляну эўрапэйскіх дзяржаў па лініі місіі „заходняй культуры“. Менавіта адбываецца перагрупоўка сілаў і здольнасьцяў. Апошнія весткі вельмі багаты ўрадавымі крызісамі. У Румыніі нядаўна зьмяніўся ўрад, у якім цяпер адну з галоўных роляў гуляе Тітулеску, які публічна выразіў сваё незадаваленьне з нібы вельмі ўступчывай тактыкі румынскага ўраду ў перагаворах аб пакце неагрэсіі з СССР. Зьмяніўся ўрад у Вугоршчыне, Чэхаславацыі, Грэцыі. Падаліся ў адстаўку ўрады Эстоніі, Югаславіі, Фінляндыі. Зразумела, што гаспадарчыя труднасьці адыгралі тут не апошню ролю, але не абыйшлося і без палітыкі.

Яшчэ больш цікавыя ў гэтых адносінах падарожжы міністраў. Ня гледзячы на васеньнюю дажджлівую, сырую і наагул ня зусім здаровую пагоду, п. міністры усё-ж такі ня могуць адмовіцца ад спакусы сакрэтных гутарак для „дабра агулу“. Падарожжы гэтыя пайшлі ў моду асабліва з прошлага году. Шмат месца заняло-б іх пералічэньне. Таму займёмся толькі апошнімі. Пачнём з Нормана Даўэса, амэрыканскага дэлегата на т. зв. разбраенёвую канфэрэнцыю. П. Даўэс выехаўшы з Жэнэвы, сьпярша адведаў Парыж, дзе вёў з прадстаўнікамі францускай дыплёматы, гутаркі на тэму збраенёвага паразуменьня паміж Францыяй і Нямеччынай. Незадоўга пасьля гэтага прэм'ер Эріо падаў да ведама францускі плян „разбраеньня“ аб якім мы ужо пісалі. Далей п. Даўэс паехаў у Англію. Пасьля канфэрэнцыяў быў выданы камунікат аб тым, што дасягнута паразуменьне ў марскім збраеньні і трэба толькі, каб да яго прыступіла Італія. П. Даўэс едзе і туды, дзе і цяпер ён абгаварвае гэтую справу з Мусолінім. У гэты-ж час, п. Гембос, прэм'ер Вугоршчыны, разважыўшы, што ён не перашкодзіць у перагаворах над гэтай справай — доўга ня чакаючы выехаў у Рым, дзе і быў цёпла прывітаны самым Мусолінім. П. Гембос мае намер абгаварыць справу наддунайскіх дзяржаваў, якія на гвалт патрабуюць грашовай помачы і якія, між іншым, граніча̄ць з СССР.

Тымчасам п. Эріо здаваў справаздачу з сваёй падарожжы у Гішпанію. Ведама, што не адбылося і без варожых да яго дэманстрацыяў. Але п. Эріо сьцьвердзіў, што ўрад спаткаў яго дружалюбна і што прыяцельскім стасункам з Гішпаніяй нічога не перашкаджае.

Як бачым, вядзецца шырокая акцыя ў кірунку згоды. У гэтым ланцугу фактаў не павінна бракаваць яшчэ двух. Францыя і Італія маюць далёка непагаджальныя супярэчнасьці на грунце афрыканскіх калёній, на Міжземным Моры, ува ўплывах на наддунайскія дзяржавы і ўва ўзбраеньні. Тым большае трэба прыдаць значэньне такім нядаўным словам Эріо: „Нічога ня можа быць горшага як непаразуменьне, якое можа нас паставіць у апазыцыю да вялікага народу, які разам з намі ішоў ваяваць і якому мы не заўсёды аддавалі маральную справядлівасьць. Бо былі нялоўкасьці і словы, якія не павінны былі-б быць скірованымі да народу, які столькі-ж мае загінуўшых, як і мы“. Гэтыя словы скіраваны да Італіі. Другі факт, гэта афіцыяльная ўжо згода Нямеччыны весьці перагаворы на падставе францускага пляну „разбраеньня“, выказаная нядаўна канцлерам Папэнам перад прадстаўнікамі замежнай прэсы ў Бэрліне. Нічога дзіўнага, што некаторыя газэты ўжо голасна загаварылі аб адпружаньні ў эўрапэйскіх адносінах. Праўда ня мала яшчэ скептыцызму *), але як адна нямецкая газэта (Neue Freie Presse) кажа: „Лёгка скептычна сьмяяцца і паказваць на няўдачы ў прошлым. Голеч ёсьць так вялікая, небясьпека рэвалюцыі так значная, страхацьцё зімы так грознае, што кіраўнікі дзяржаў знайходзяцца пад зусім іншым напорам. Справа у быцьці або не-быцьці, ў вайне або міры“. Так піша газэта, якая з левымі паглядамі ня мае нічога супольнага

Бязсумліву, што да такога пэсымізму, шмат прычыніўся камунікацыйны штрайк у Бэрліне. Неспадзеванасьць яго выбуху, упартасьць і вострасьць з якім праводзіўся, сымпатыя публікі да забастоўшчыкаў і штрайкі салідарнасьці ў іншых прадпрыемствах, утрата ўплыву на рабочых з боку сац.-дэмакратыі і тое, што проці яго яўна не адважыліся выступіць нац.-сацыялісты—усё гэта ставіць яго ў рад найбольшых рабочых выступленьняў за апошнія часы. Аднак рабочыя „прайгралі“. Барацьба іх была зломана, пакінуўшы ў іх радох масу незадаваленьня, якое, трэба чакаць, рана ці позна ізноў давядзе да выбуху. Штрайковы камітэт, паведамляючы аб спыненьні забастоўкі, кажа, што віннымі ў заламаньні яе, галоўным чынам зьяўляюцца нац.-сацыялісты, якія крычачы аб штрайку зрабілі ўсё, каб адцягнуць ад яго сваіх членаў. З свайго боку ім памаглі сац.-дэмакраты, якія адразу выступілі проці штрайку.

Так у Эўропе. Што-ж на Далёкім Усходзе?

Перадусім ПАЗШ выражае сваё незадаваленьне з японскай вайсковай акупацыі Манджурыі, як гэта даведываемся з адной тэлеграмы для венскай газэты. ПАЗШ спадзяецца, што вайсковая ўлада будзе заменена цывільнай. „Амэрыка ня можа цярпець, каб увесь час пакт Кэльлёга і Пакт Дзевяці даставаў па твары“. Амэрыка напамінае Японі, што „ў Манджурыі жыве 30 мільёнаў людзей, якіх ня можна проста адкінуць“ і што адзінае, што можа забясьпечыць уладу Японіі над Манджурыяй гэта стварэньне з яе Даміні*) з забясьпечаньнем праваў іншых дзяржаў. З гэтага відно, што Амэрыка ня толькі ня выступае проці акупацыі Манджурыі, але радзіць, як ляпей гэтую акупацыю замацаваць. Такім чынам акупацыя Манджурыі ня толькі ў інтарэсе Японіі, але Амэрыкі і іншых дзяржаў, паколькі гэтая апошняя заяўляе, што ў гэтым пытаньні будзе цесна супрацоўнічаць з Лігай Народаў.

Вышэй паданыя рады для Японіі прыходзяць якраз у пару. „Наше Время“ нядаўна падало вестку аб тым, што 30 тысяч жаўняроў з манджурскай люднасьці вывучаных японскімі афіцэрамі збунтаваліся і выступілі проці акупантаў. І гэта тады, калі партызанскі рух ня спыняецца...

Праўда, што лягчэй устанавіць пры помачы аружжа акупацыю, чым яе ўтрымаць. Падняволяны народ у той ці іншай форме будзе выступаць проці чужой улады аж пакуль не пазбавіцца яе зусім.

Аглядчык.

*) Няверра.

*) Дамінія — калёнія, але з большымі правамі ў самакіраваньні, як напр. Канада ў адносінах да Англіі.

Голас прэсы.

Адналіты фронт.

У перадавіцы з дня 5-га лістапада „Kurjer Wil.“ падае цікавыя факты з нямецкага жыцьця апошніх дзён, якія надзвычай ярка даюць абраз настрояў, пануючых у работніцкіх кругах:

„Гэтымі днямі на паўдні Бэрліна, дзе ў адным квартале жыве 320 пісьменьнікаў, артыстаў і мастакоў мела мейсца цікавае здарэньне. У калёніі гэтай меліся выэксмітаваць з памешканьня старую, хворую, безработную артыстку. Перад дзьвярыма дому стаялі вазы, на каторыя знасілі яе мэблі і пісьменнікі з артыстамі дарма прасілі сэквэстратара, каб пакінуў эксмітаваньне старушкі. Бедная інтэлігенцыя, каторую заўтра чакае такі самы лёс, стаяла грамадою бязрадна, трымаючы ў руках зьмятыя капялюшы... Раптам здалёк паказалася група будаўляных работнікаў, якія варталіся з працы, сьпяваючы камуністычныя песьні. З другой стараны йшоў аддзел гітлероўскіх штурмавікоў. Здавалася, што сутычка будзе няўхільнай. Але раптам нехта з інтэлігенцыі сказаў: „Таварышы, тут эксмітуюць старую, хворую кабету!“ Наступіў цуд: здаровыя хлапцы ў бранзовых уніформах гітлероўскіх штурмавікоў і будаўляныя работнікі-камуністы ня кінуліся на сябе... Не. Супольна зьнялі мэблі старой, хворай артысткі і ўнясьлі назад у памешканьне. Убачыўшы гэты „адналіты фронт“ — сэквэстратар уцёк са сваімі людзьмі“.

Аб вымене палітычных вязьняў.

Як вядома дня 15 верасьня г. г. адбылася вымена палітычных вязьняў паміж Польшчаю і СССР. З Польшчы выехала каля 40 палітычных вязьняў з б. пасламі Дварчаніным, Гаўрылікам, Валынцом, Крынчыкам і Валошынам.

У зьвязку з гэтым на шпальтах „Przeglądu Wileńskiego“ зьявіўся артыкул, падпісаны Аль. С., у якім аўтар даўшы выраз жалю гэтай „прымусовай эміграцыі“ беларускіх навуковых сіл, піша.

„Зьяўленьне кожнага б. вязьня з Польшчы на савецкай тэрыторыі, зьяўляецца найлепшым прэтэкстам для „potępienia“ стану рэчаў у нас і для ўзмацненьня баёвага настрою ў адносінах да заходняга суседа. Прыезд кожнага бышага пасла ў Менск — гэта заўсёды прэтэкст для магутнай антыпольскай маніфэстацыі. Таксама сталася і цяпер з прычыны прыезду д-ра Дварчаніна і калегаў. Як падае менская прэса адбыліся магутныя протэстацыйныя дэмонстрацыі, дзе выступалі б. паслы. Можна сабе прадставіць зьмест і запал выступленьняў людзей, якія за палітычную дзеяльнасьць у ўласнай краіне папалі ў вастрог і дасталі волю на абшары другой дзяржавы“. (№ 18).

У. Клімік.

ГАСПАДАРКА.

Крызіс у лёгкай прамысловасьці Зах. Беларусі.

У № 8 з дня 10 жніўня г. г. „Przeglądu Gospodarczego ziem północno wschodnich“ знайходзім вельмі цікавы і красамоўны артыкул аб тым, як у часы крызісу занепадае лёгкая прамысловасьць Зах. Беларусі. Ня гледзячы на тое, што артыкул напісаны ня зусім папулярна, падаём яго цалком, думаючы, што чытачы будуць уважныя і належна яго зразумеюць. Пад загалоўкам: „Далейшы упадак прамысловасьці“ чытаем:

„Характэрнай адзнакай крызісу на Паўночна-Усходніх землях (чытай: Зах. Беларусь—Рэд.) ёсьць тое, што на гэтай тэрыторыі заняпад гаспадарчага жыцьця адбываецца шыбчэй, як на другіх землях Польшчы. Гэткі шыбкі заняпад гаспадарчага жыцьця Паўночна Усходняй Польшчы распачаўся ўжо ў мінулым годзе, сягоньня прыняў ён толькі больш вастрэйшыя формы. Звужваньне гаспадарчага жыцьця гэтай тэрыторыі асабліва вачавідна тады, калі возьмем пад увагу, што ўдзел гэтых земляў у агульна, польскім экспорце спаў з 8 проц. у 1929 г. да 6 проц. у 1930 г. і да 4 проц. у 1931 г. У бягучым годзе ўдзел гэты яшчэ больш зьменшыўся. На зьмяншэньне экспорту галоўным чынам спрычыніўся ўпадак гандлю дрэвам. Так прыкладам, экспорт аднэй толькі папяроўкі, каторай у 1929 г. вывезена на 72 мільёны зл., у 1931 г. даходзіў толькі да 5 міл. зл., г. зн. зьменшыўся больш чым у 14 разоў. У бягучым годзе экспорт папяроўкі яшчэ больш зьменшыўся. Ня лепш прадстаўляецца справа затрудненьня і пушчэньня у ход прадпрыемстваў лёгкага промыслу ў сэзоне 1931 г. у параўнаньні да адпаведных месяцаў бягучага году. На гэтым полі заняпад гаспадарчага жыцьця ёсьць асабліва вялікі і сьведчыць, што эканамічны крызіс на тэрыторыі Паўночна Усходніх Земляў далей абвастраецца, нішчачы ўсьцяж новыя пляцоўкі працы, каторыя з прычыны нарастаючых новых труднасьцяў у канцы зусім заламаліся. Упадак гэты абняў амаль ня ўсе галіны лёгкай прамысловасьці. Найлепшай ілюстрацыяй гэтага ўпадку ёсьць наступныя даныя, паводле якіх было чынных фабрыкаў у чэрвені 1931 г. (у дужках даныя адносячыяся да чэрвеня б. г.); у мінэральнай і будаўлянай прамысловасьці 16 (14), у будаўлянай прамысловасьці 9 (8), хімічнай 7 (6), ткацкай 36 (12), драўлянай 79 (70), спажвецкай 28 (23), друкарскай 10 (9). Агулам у чэрвені прошлага году працавалі 202 прадпрыемствы лёгкай прамысловасьці, у бягучым-жа годзе было ўжо толькі 159 адпаведных фабрыкаў г. зн., што ў працягу году колькасьць працуючых прадпрыемстваў зьменшылася на 43. У той-жа час лічба непрацуючых прадпрыемстваў у кожнай галіне прамысловасьці у чэрвені б. г. прадстаўляецца наступна: у мінэральнай і будаўлянай прамысловасьці непрацуючых прадпрыемстваў — 23, мэталёвай — 4, хімічнай—3, ткацкай і адзежавай — 44 (на закрыцьцё ткацкіх і адзежавых прадпрыемстваў у чэрвені г. г. спрычыніўся як ведама дву-месячны штрайк у Беластоку), у папяровай прамысловасьці непрацуючых прадпрыемстваў—2, скураннай—4, драўлянай — 47, спажывецкай — 14, друкарскай — 1. Асабліва вялікая лічба нячынных прадпрыемстваў драўлянай прамысловасьці — аж 47. Такім чынам непрацуючых было ў чэрвені г. г. на абшары 4-х паўночна-ўсходніх ваяводзтваў 142 прадпрыемствы лёгкага промыслу.

Гэты спадак лічбы працуючых прадпрыемстваў не застаўся бяз уплыву на затрудненьне якое так сама паважна зьменшылася. Так прыкладам, у траўні прошлага году ў паасобных галінах лёгкага промыслу працавала работнікаў (у дужках адпаведныя лічбы адносячыяся да траўня б. г.), у мінэральной прамысловасьці 1105 (643), мэталёвая 206 (167), хімічной 1102 (толькі 262), ткацкай 2576 (1207), папяровой 837 (774), скураной 261 (216), драўляннай 5.792 (5.578), спажывецкай 1979 (1628), у прамысловасьці адзежавай 400 (371) будаўляннай 109 (31), друкарскай 321 (204). Такім чынам у траўні мінулага году работнікаў маючых працу было 14.588, у траўні-ж г. г. 11.080, лічба работнікаў маючых працу спала ў чэрвені б. г. да 10.682.

Вышэй паданыя лічбы зьяўляюцца сумным пасьведчаньнем аб далейшым звужываньні прамысловасьці на Землях Паўночна-Ўсходніх. Сьцвярджаюць яны, што тут крызіс не дасягнуў яшчэ свайго „дна“ і што гвалтоўны упадак гаспадарчага жыцьця на гэтым абшары адбываецца далей страшэнным тэмпам. Не зважаючы аднак на эканамічнае зьбядненьне, гэты край трактуецца ўладамі у адносінах падатковых на раўне з другімі землямі, дзе эканамічны крызіс пашыраецца шмат слабей і дзе ваенныя зьнішчэньні наагул не адчуваліся“. ■.

Жыцьцё беларускага селяніна.

Вельмі шмат цяпер гаворыцца і пішацца аб крызісе. У зьвязку з тым, што ён з кожным днём далей паглыбляецца і даецца ў знакі найбольш працоўным масам, аб ім, у гэтым асяродзьдзі, вельмі шмат гавораць. Цяпер ня знойдзеш амаль ніводнае хаты ў Зах. Беларусі, дзе-б не гаварылі аб ім і не разумелі гэтага слова.

Крызіс — гэта агульное безрабоцьце, пера-

вытворчасьць і голад, зялезныя цэны на прадукты фабрычных скартэлізаваных прадпрыемстваў, далей раптоўны спадак цэнаў на прадукты тых вытворцаў, якія зьяўляюцца не скартэлізаванымі— расьцярушанымі. Найбольш цярпяць ад крызісу, найбольшым іменна цяжарам кладзецца ён на плечы працоўных масаў.

Ні ў аднаго пэўне паўстане пытаньне, чаму іменна беларускае сялянства сталася найбольшай ахвярай сучаснага крызісу. Даць адказ на гэта ня цяжка. Недахоп варштату працы—зямлі, брак адходных заработкаў, прымітыўныя спосабы апрацоўкі гаспадарак, немагчымасьць набыцьця навейшых тэхнічных прыладаў, далей вялікая дыспрапорцыя між цэнамі прадуктаў фабрычных і земляробскіх, адсталасьць нашага краю ў сэнсе прамысловым, вось галоўныя чыньнікі, якія стварылі тое, што Зах. Беларусь апынулася ў такім цяжкім палажэньні.

Абсалютная большасьць у Зах. Беларусі — гэта гаспадаркі дробныя,каторыя маюць каля 5 гэктараў зямлі. Падобныя гаспадаркі, пры сучасным палажэньні, ня толькі ня маюць магчымасьці выробляць прадукты на прадаж, але нават не зьяўляюцца самавыстарчальнымі. Гэта знача, што гэтыя гаспадаркі, пры сучасным палажэньні і ў сягоняшніх эканамічных умовах, ня могуць вытварыць нават прадуктаў для пракармленьня сям'і. Рабочных заработкаў, як ужо сказана вышэй, няма. Скуль узяць грошы на падаткі і на прадукты першай неабходнасьці, як соль, карасіна, абутак, земляробскія прылады і т. падоб.

Усялякія газэты, розных палітычных кірункаў і адценьняў, пішуць аб пануючым крызісе кожная па свойму. Падобныя тэмы можна спаткаць амаль у кожным нумары газэтаў. І так „Słowo“ — орган абшарнікаў, якія маюць свае маёнткі ў Зах. Беларусі, калі гаворыць аб крызісе ў земляробстве, калі з гэтае прычыны робіць трывогу, з мэтай выклікаць увагу ўрадавых чыньнікаў, якія-б прышлі ім з помачу, дык яно ніякім чынам ня робіць гэта ў зьвязку з цяжкім палажэньнем беларскага сялянства. „Słowo“, у такім выпадку, мае толькі на мэце свае, абшарніцкія інтарэсы. Калі ўжо абшарнікі б'юць на алярм з прычыны цяжкога палажэньня земляробства, маючы на ўвазе буйныя гаспадаркі, калі яны крычаць, што „Ziemiaństwo“ знаходзіцца над пропасьцяй — банкруцтвам, дык сялянскія гаспадаркі, бязумоўна, ёсьць у некалькі разоў горшым палажэньні. Для іх і падобных кругоў грамадзянства, нязлічаная маса сялянства як-бы ня існуе. Калі мы возьмем беларускую нязначную прэсу, то і тут не ўдзяляецца належнага мейсца аб жыцьці селяніна, ці наагул сялянства. Таму зьяўляецца неабходным прадставіць, з'ілюстраваць жыцьцё беларускага сялянства, яго гаспадарчае палажэньне, даходы, расходы, хоць-бы для прыкладу ўзяўшы адну якую-небудзь гаспадарку.

Вось я, сабраўшы жменю цыфраў аб гаспадарцы аднаго селяніна, папрабую прадставіць яго матэр'яльнае палажэньне. Не карыстаюся дапушчэньнямі. Опэрую фактычнымі данымі. Пішу аб селяніне Сурвіллу Антону, жыве ў в. Белевічы, Смаргонскае гм. Ашмянскага павету. Сям'я гэтага селяніна складаецца з гаспадара, гаспадыні, чацьвёра малалетніх дзяцей: з 6-цю душ. 5 гэкт. зямлі, садок з 20-цёх фрухтовых дрэвак, сякі такі будынак, вось яго нярухомы інвэнтар. Конь, карова, цялушка перазімак і два падсьвіначкі — рухомы інвентар. Сенажаці сваей мае толькі на 2 вазы, дзеля гэтага кожны год, каб пракарміць жывёлу, косіць у пана на палавіну, або проста сена купляе. Жыта сее што год на траціну на зямлі п. Кярсноўскай, бо свая не пракармлівае сям'і. Свайго лесу няма зусём. Круглы год купляе дровы на апал у п. Базарэўскага. Вось яго расходы і даходы ў год. Успомню, што ён браў расходы мінімальныя, а даходы максымальныя.

ДАХОД			РАСХОД		
За што	зл	гр	На што	зл	гр
Сад	50	00	Падатак . . .	61	29
Жыта 20 пуд. .	40	00	На соль . . .	10	40
Кабан . . .	55	50	Рэпарацыя гасп. прылад.	26	00
Куры	3	00	Мазь на колы .	3	50
Малако . . .	10	00	Мыла	4	55
			Шмар да ботаў	1	00
			Серпічкі. , . .	2	40
			Начыньне . .	13	50
			Адзежа . . .	65	05
			Абутак . . .	30	85
			Дрэва на апал	15	80
Разам: 158 зл. 50 гр.			284 зл. 34 гр.		

З гэтае таблічкі бачым, што расходаў ён мае ў год 234 зл. і 34 гр., а даходаў 158 зл. і 50 гр. Значыцца, што расходы большыя ад даходаў на 75 зл. і 84 гр.

Ні ў аднаго чытача пэўне паўстане пытаньне, як ён жыве, як яшчэ трымаецца, чаму не збанкрутуе. Вось на гэта адказ. Гэты селянін мае ўжо 160 зл. даўгу, плаціць 12 проц., аб якіх я ў расходзе ня ўспомніў. Да гэтага яшчэ, каб пакрыць надвыжку расходаў над даходамі, зацягівае што год новыя пазычкі. Задаўжэньне гэтага селяніна пры зацягіваньні што год новых і новых пазычак, немагчымасьць аддачы старых даўгоў, нарастаньне працэнтаў, вось прычыны, якія ствараюць для яго бязвыхаднае палажэньне. У дадатак гэтага ёсьць у яго яшчэ залеглыя падаткі за прошлыя гады. Некалькі разоў сёлета летам прыходзіў сэквэстратар апісываць за падаткі яго маемасьць. Апісаў ён нават на ліцытацыю апошнюю, хворую на крываўку, карову, якая пасьля на трэці дзень здохла.

Трэба ўспомніць, што носіць гэты селянін і яго сям'я ў буднія дні адзежу сваей работы. Штодзенным абуткам зьяўляюцца клумпы. Бульба — гэта аснаўная гэтай сям'і яда. Аскароміну, малако, ці яйко ўжываюць вельмі рэдка, бо гэта ўсё прадаецца на больш неабходныя патрэбы, як: соль, карасіна і інш. Калі запытаўся, колькі на год выдаецца на цукер, дык гаспадыня адказала: „На што яшчэ на такую роскаш выдаваць грошы“. Цукер нават для дзяцей уважаюць за нейкі люксус. І так дзеці гадуюцца бяз ужываньня цукру, у той час, калі ён зьяўляецца для маладога арганізму неабходным пажывам.

Ці доўга ўтрымаецца гаспадарка А. Сурвіллы, аб гэтым, я думаю, гадаць ня прыходзіцца. Цыфры больш як яскрава гавораць самі за сябе.

У падобным палажэньні знаходзіцца абсалютная большась гаспадарак у Зах. Беларусі.

К. Чартовіч.

Непраданыя запасы баваўнянага прадзіва ў лодзкім промысьле растуць у застрашаючым тэмпе.

Стан запасаў у канцы жніўня г. г. выносіў 743 тысяч. клг., кастрычніка ўжо 963 тыс. клг. Першая палова кастрычніка выказывае далейшы ўзрост запасаў да 1,129,171 клг., 23 кастрычніка запасы выносяць ужо 1,484,397. Прадзельны картэль пастанавіў закрыць часткова належучыя да яго фабрыкі.

Адусюль па трошку.

— **Галодныя забастоўкі ў Дамброўскім басэйнэ.** „Ужо 13 дзён трывае штрайк работнікаў фабрыкі „Шэна“ ў Сасноўцу, каторыя дзень і ноч знаходзяцца галодныя ў фабрыцы, бастуючы, каб здабыць зносны быт для сябе і сваіх сем'яў. Таксама трывае галодны штраўк у фірме „Тэпс“ у Стшэметыцах, дзе работнікі ўжо некалькі дзён ня выходзяць з фабрыкі“. („Robotnik“ 9.-XI.).

— **Трацкісты і правіцоўцы ў К.П.П.** „Як даведваемся, у шэрэгах Камуністычнай Партыі Польшчы (КПП) паўсталі дзьве групы зарганізаваныя асобна; адна—гэта прыхільнікі т. зв. Костшэвізму (Варскі, Костшэва і т. д., пераважна старэйшыя дзеячы з былае СДКП і Л — Галоўная Управа і з былай „Лявіцы“ ППС) — гэта „правая ерэсь“, другая група—гэта прыхільнікі Троцкага; кіраўнікі КПП імкнуцца да ізаляцыі абедзьвюх груп па-за рамы партыйнай арганізацыі.

(„Robotnik 9.-XI.).

— **Забастоўка транспартоўцаў у Кракаве.** Дня 6-га лістапада г. г. выбухла забастоўка 600 транспартовых рабочых, якія дамагаюцца заключэньня калектыўнай умовы і захоўваньня законнага часу працы. („Robotnik“ 9.-XI.).

— **Забастоўка вуглякопаў.** У капальнях вугля недалёка Брна, распачалася забастоўка работнікаў-вуглякопаў, як пратэст супроць абніжкі плат на 7 проц. Штрайкам кіруюць камуністы. У 2 шыбах праца зусём спынена.

(„Słowo“ 7.-XI. 32 г.).

— **Аплата за навуку натурай.** У Амэрыцы з прычыны цяжкага гаспадарчага крызісу, рэктар унівэрсытэту Уэслеэн пазволіў студэнтам аплачываць за навуку натурай.

— **Паходы галодных.** Эканамічны застой гаспадарстваў выклікаў паходы галодных. Апошні паход галодных на Лёндын закончыўся арыштаваньнем каля 50 камуністаў. Наступны паход на Вашынгтон гатуецца на дзень 5.-XII г. г.

— **Яшчэ штрайк работнікаў.** З прычыны ўвядзеньня 40-гадзіннага тыдня працы і ў зьвязку з гэтым зьніжэньня заробкаў у Англіі выбухнуў новы штрайк ткацкіх работнікаў у Лянкашыры. Штрайк абхапіў больш як 200 тысяч рабочых, каторы ўсьцяж расшыраецца і абвастраецца.

Паводле апошніх вестак забастоўка закончылася на некарысьць рабочых. Заробкі зьніжаны на 14 проц.

— **Паўстаньне ў Манджурыі.** У Манджурыі збунтавалася 30.000 манджурскіх жаўняроў выпрактыкаваных японскімі інструктарамі.

Між паўстанцамі і японскім войскам вядуцца заўзятыя бойкі.

Паўстаньнем ахоплена амаль уся Манджурыя

—**Пакража аружжа ў Ангельскай арміі.** У Ісланд Брыджэ ў Дубліне з складу пяхотнага палку ўкрадзена 10.000 стрэльбаў і многа ручных гранатаў. У сувязі з гэтым войска ў Дубліне прыгатавана да ваеннага стану. Між жаўнярамі праведзены арэшты.

— **Пажары касьцёлаў у Гішпаніі.** Як падае „Русскій Голос“ (№ 44) у Гішпаніі ў працягу мінулага году згарэла 100 касьцёлаў і манастыроў, 77 касьцёлаў зрабавана.

— **Закрыцьцё белар. школы ў Латвіі.** У вёсцы Вайцюлеве, Дзьвінскага пав., латвійскі ўрад зачыніў белар. школу, у той час калі 90 проц. насяленьня ў гэтай мясцовасьці зьяўляецца беларускім.

— **300 яўрэйсяіх эмігрантаў і піонэраў 11-га г. м. выехала з Варшавы ў Палестыну.**

— **Як чытаюць газэты.** „Dzien. Wil.“ падае, што „Газэта Адміністрацыі і Дзяржаўнай Паліцыі“ друкуецца ў 5.000 экзэмп., а прэнумэратараў мае толькі 2.500, а газ. „На Постэрунку“ на 24.000 друку мае 6.000 прэнумэратараў.

— **Праект закону.** У справе помачы безработным апрацоўваецца ў Мін. Скарбу.

— **Памёрла жонка Сталіна.** У начы з 8 на 9 г. м. памёрла ў Маскве Надзея Алюева, жонка Сталіна, маючы 32 г. жыцьця. Як падаюць газэты, у апошнія часы яна вучылася ў Прамысловай Акадэміі і працавала ў аднэй з маскоўскіх ткацкіх фабрыкаў.

— **Пэўнае зьбліжэньне,** як пішуць газэты, нібы, заўважваецца паміж СССР і Японіяй. Доказам гэтага нібы, ёсьць замена японскага пасла ў Маскве Гіроты іншым.

— **Новыя паклады вугля ў Сыбіры.** Газэты падаюць, што ў Сыбіры адкрыты інжынерамі вялікія зложы вугля, багацтвы якіх ацэніваюць на 36 міліярдаў тонн. У хуткім часе маецца распачацца эксплёатацыя гэтых зложаў.

Віленская хроніка.

— **„Акадэмія“.** Як падае „Бел. Крыніца“, „віленскае беларускае грамадзянства“ (над гэтым тэрмінам трэба разумець „грамадзянства“, якое групуецца каля „Бел. Крын.“ з платным дадаткам „грамадзянства“ „Бел. Звону“ — Рэд.) мае наладзіць дня 27 г. м. „урачыстую акадэмію“ прысьвечаную нібы 50 ым угодкам нарадзін Я. Купалы і Я. Коласа.

— **Лік беспрацоўных у Вільні.** Лік беспрацоўных, паводле афіцыяльнае статыстыкі, выносіць цяпер 5577 чалавек.

— **Ашчаднасьць.** Магістрат з мэтай ашчаднасьці зьменшыў выдаткі ў мястовых прытулках на 3 зл. месячна ад кожнага дзіцяці.

Пераносы на эмэрытуру. Апрача рэдукцыяў, Магістрат для ашчаднасьці пераносіць чыноўнікаў на эмэрытуру. Да цяперашняга часу перанесяна на эмэрытуру 80 асоб. Праўдападобна ў найхутчэйшым часе яшчэ будзе перанесяна на эмэрытуру некалькі дзясяткаў асоб. Пры гэтым да 1 студзеня яшчэ будуць пазбаўленыя пасадаў некалькі дзясяткаў чыноўнікаў.

— **Хвароба шкарлятыны.** Паводле апошніх вестак, лік хворых на шкарлятыну, знаходзячыхся ў шпіталях, выносіць 64 асобы. Яшчэ ёсьць 20 асоб падазроных у гэтай хваробе.

— **Змаганьне з дарагавізнай электрычнага току.** У Вільні зарганізаваўся Грамадзкі Камітэт, мэтай якога зьяўляецца змаганьне з дарагавізнай электр. току.

— **Напад на вучнёўскую моладзь.** Апошнімі часамі заўважываюцца вельмі частыя напады падросткаў з мэтай рабунку на школьную моладзь. Нападаючыя адбіраюць ад апошніх кніжкі і партфэлі, з прадажы якіх чэрпаюць срodкі на пражыцьцё. Агульнае безрабоцьце і лёгічна вынікаючая з яго галіта люднасьці,—вось прычыны падобных выпадкаў.

— **Вайсковая пазычка месту на каналізацыю сваіх дамоў.** У выніку паразуменьня вайсковых уладаў з Магістратам у найбліжэйшым часе будуць распачаты каналізацыйныя работы на вул. Кальварыйскай. Яны маюць на мэце сканалізаваньня ўсіх вайсковых гмахаў і будынкаў. Вайсковыя ўлады на гэту мэту далі пазычку ў суме 150 тысяч зл.

— **Лічба вар'ятаў расьце.** Паводле апошніх даных мястовых санітарных уладаў пад апекай места знаходзяцца цяпер 275 умыслова-хворых. Трэба ўспомніць, што ў прошлым годзе была застасаваная над імі ў шырокім маштабе сямейная апека. Варта адзначыць яшчэ факт, што лічба ўмыслова-хворых, як падцьвярджаюць дахторскія ўлады, расьце з кожным годам. І так у адносінах да прошлага году колькасьць умыслова-хворых узрасла на 25 проц.

Рэдактар-выдавец: К. Чартовіч. Друкарня Я. Баеўскага, Вільня, вул. Мастовая 9.